

Oponentský posudok habilitačnej práce - monografie

PaedDr. Lucie Paškovej, PhD.

OSOBNOSŤ UČITEĽA, JEHO AKTUÁLNE PREŽÍVANIE A ZVLÁDANIE PRACOVNEJ ZÁŤAŽE

Predložená habilitačná práca v podobe vedeckej monografie je odrazom dlhodobejšieho výskumného zamerania habilitantky, o čom svedčí aj odkazovanie sa na vlastné výskumné štúdie v rámci práce. Deklarovaným zámerom je skúmanie subjektívnej pohody a zvládania záťaže v profesii učiteľa vo väzbe na jeho osobnosť.

Po formálnej stránke sa v práci vyskytuje:

- nejednotnosť v uvádzaní diel 3 spoluautorov v texte (väčšinou cez et al., ale na s. 23, 154, 158 sú uvedení všetci menovite)
- nekorektne uvedený autor (Gilleronová- s. 22, Kuzmann – s.23, Nyguen – s.27, Weenhoven – s.39, Lu - s.17) alebo rok vydania (Ryff & Singer – s.20, Myers & Diener – s.37, Wilson – s.40, Kollarik et al. – s. 44, Urbanovská – s. 53, Pohlová – s. 81, Schumacher at al. – s. 118) alebo poradie autorov (Folkman a Lazarus – s. 60, Stock a Okun – s. 21)
- odkazy na zdroje, ktoré chýbajú v referenciách (Diener et al. 2006 – s. 23, 33, 139,155, Blatný 2001 – s. 8, 9, 37, 134, Blatný et al., 2010 – s.89, Costa et al. 1987 – s. 33, Headey & Wearing 1989 – s.33, Halama et al. 2004 – s.63, Garaigordobil et al. 2009 – s. 37, Tamí et al. 2016 – s.24, Eijnden et al. 2008 – s. 29, Vasiljuk 1988 – s. 51)
- záverečnou editáciou „modifikované“ klasifikácie na s. 63 (Kobasovej koncepcia hardiness) a na s. 71
- skratka IMB namiesto MBI (Maslach Burnout Inventory) – s.65
- duplicitne uvedený boxplot graf (aktuálne psychické stavy) v Prílohe 3 (s. 215)
- občas preklep, príp. nesprávny preklad, napr. „príznaky vyhasnutia“ (s. 75), „balancovať“ (s. 82)

Po obsahovej stránke prvá časť monografie prináša vcelku vydarené a relatívne komplexné teoretické pozadie analyzovanej problematiky. Prvá kapitola je venovaná subjektívnej pohode, jej konštruktóvemu vymedzeniu, vzájomným vzťahom s konštruktami životnej spokojnosti a kvality života, modelom subjektívnej pohody a činiteľom, ktoré ju ovplyvňujú. K tejto časti mám azda len jedinú pripomienku, a to k podkapitole 1.4.1 Vek, kde sú zaradené aj štúdie (napr. Birknerová, Frankovský & Kentoš), pri ktorých nie je dostatočne jasne a explicitne pre čitateľa formulovaná súvislosť s predmetnou problematikou. Druhá kapitola je venovaná záťaži a stresu, vymedzeniu pojmov, zadefinovaniu záťažových situácií, konceptuálnym východiskám zvládania záťaže a stratégiám zvládania záťaže. Oceniť sa žiada najmä kapitolu 2.5, kde sa autorka pokúša zhrnúť doterajší výskum v oblasti zvládania záťaže v kontexte osobnosti a subjektívnej pohody, a tiež kapitolu 2.6, kde sa zameriava na pracovnú záťaž a jej špecifiká v učiteľskej profesii. Obe nosné kapitoly stavajú na relevantných odborných zdrojoch domácej aj zahraničnej proveniencie a predstavujú dobré teoretické východisko pre formulovanie vlastného výskumného problému a plne korešpondujú s cieľmi empirickej činnosti autorky.

V súvislosti s mimoriadne širokým záberom v rámci empirickej činnosti hodnotím formuláciu 5 výskumných cieľov a rozdelenie časti Výsledky do piatich samostatných štúdií ako veľmi

užitočný a monografii prospešný počin. Tak z hľadiska spracovania výsledkov, ako aj z hľadiska čitateľovej orientácie v nich.

Hoci výskumný súbor nie je reprezentatívny (240 učiteľov zo 4 krajov SR), oceňujem už len autorkinu odvahu skúmať práve túto profesijnú skupinu, a to ešte pri takom množstve premenných a meracích nástrojov. Zaujímala by ma motivácia učiteľov k účasti na tomto výskume.

Meracie nástroje vo vzťahu k formulovaným cieľom považujem za vhodne zvolené, dostatočne popísané v kapitole 3. Oceňujem tvorivý prístup autorky k nástrojom DŽS a SEHP, ktoré doplnila o ďalšie dimenzie, aby získala cenné informácie.

Cieľom Štúdie 1 bolo identifikovať zdroje a príčiny pracovnej záťaže vo vzťahu k vnímaným charakteristikám situácie a výberu konkrétnej stratégie zvládania pracovnej záťaže. Tu by som odporučila trochu dôslednejšie formulovať VO1.2 a VO1.3 (s. 96), v Diskusii už nachádzam korektnejšie a štylisticky čistejšie formulácie predmetných výskumných otázok. Môžem však skonštatovať, že autorka pri identifikácii významnosti rozdielov využila adekvátny test a správne modifikovala hladiny významnosti. Špeciálne chcem vyzdvihnúť obsahovú analýzu záťažových situácií a výslednú kategorizáciu na zdroje a príčiny, ktorou sa jej podarilo viac preniknúť do kvality skúmaných javov. V tejto súvislosti aj kompletne využitie potenciálu CSI (spracovanie subjektívneho vnímania záťažovej situácie z hľadiska riešiteľnosti, ovplyvniteľnosti, zavinenosti...) prinieslo zaujímavé kvalitatívne informácie, ktoré autorke umožnili podrobnejšiu psychologickú analýzu prežívania učiteľov.

Cieľom Štúdie 2 bola analýza súvislostí zvládania záťaže a subjektívnej pohody učiteľov. Prostredníctvom jednoduchej korelačnej analýzy sa autorke u učiteľov podarilo potvrdiť predpokladané vzťahy medzi odklonovými na emócie zameranými vzťahmi a spokojnosťou so životom. Svoje zistenia následne diskutuje s rôznymi autormi a zrejme aj s českými normami, čitateľovi však na ne chýba odkaz (s. 121).

Cieľom Štúdie 3 bolo analyzovať jednotlivé oblasti života, v ktorých učelia dosahujú najvyššiu mieru frustrácie a tiež zistiť, či a ako súvisí aktuálny psychický stav jedinca so zvládaním záťaže a subjektívnou pohodou. Autorka pre svoje zámery využila adekvátne štatistické metódy (Wilcoxonov párový test, Studentov t-test, Spearmanov korelačný koeficient). Zachytila som nesprávne odkazy na Tabuľky (s.125) a nesúrodé (dvojaké) označenie hypotéz (Ciele vs Diskusia). Za najvýznamnejšie a najzaujímavejšie výsledky považujem: a) potvrdenie nespokojnosti učiteľov vo všetkých oblastiach života b) výsledky ohľadom konzumácie psychotropných látok u učiteľov (málo výskumov, resp. žiadne).

Cieľom Štúdie 4 bola analýza subjektívnej pohody učiteľa a stratégií zvládania záťaže z hľadiska temperamentových charakteristík jeho osobnosti. Okrem bivariačnej analýzy autorka využila aj metódu viacnásobnej lineárnej regresie, ktorá jej umožnila v určitej miere sa vyjadrovať aj k príčinnno-následným vzťahom medzi premennými. Jedinú nezrovnalosť som postrehla v zaradení premennej psychická pohoda (SUPSO). V rámci úvodu k predikcii subjektívnej pohody je v texte zaradená ako závisle premenná, v Tabuľke sa už objavuje ako nezávisle premenná.

Cieľom Štúdie 5 bolo identifikovať rozdiely v subjektívnej pohode a zvládacích stratégiách z hľadiska partnerského vzťahu a dĺžky pedagogickej praxe. Aj tu autorka pre svoje zámery zvolila vhodné štatistické metódy (Mann-Whitney, Kruskal-Wallis), hoci možnosti analýzy jej do určitej miery zúžila operacionalizácia premennej prax (len intervalová). Pri interpretácii spokojnosti s partnerstvom (z hľadiska dĺžky praxe) sa ešte núka paralela s prvou a druhou partnerskou krízou (5.-7. rok a 20.-25. rok) podľa matematického Dr. Plzáka.

V časti Zhrnutie sa autorka pokúša o záverečnú syntézu všetkých parciálnych zistení a hľadanie vzťahov medzi nimi. Za korektnú považujem aj reflexiu limitov vlastného výskumu v súvislosti a) s veľkosťou výskumného súboru a spôsobom jeho tvorby, b) s použitými výskumnými nástrojmi, c) s časom zberu dát (pred pandémiou Covid 19) a d) s operacionalizáciou premennej dĺžka praxe.

V súvislosti s obsahom vedeckej monografie si dovoľujem položiť niekoľko otázok:

1. Ako chápete psychickú pohodu (SUPSO) vo vzťahu k emocionálnemu komponentu subjektívnej pohody?
2. Prečo ste zvolili na skúmanie osobnosti učiteľa práve Gordonov inventár (GPP-I)?
3. Kde všade a ako sa na Vašich výsledkoch mohla „podpísať“ prevalencia žien vo výskumnom súbore?
4. Viete si predstaviť pri tomto počte premenných ešte nejaký iný spôsob ich spracovania (ďalší typ analýzy)?
5. V časti Záver sa objavuje odporúčanie „posilňovať formovanie pozitívneho postoja k učiteľskej profesii“. Máte aj nejakú konkrétnu predstavu?

Za najväčší prínos predloženej vedeckej monografie považujem snahu autorky o komplexnosť a prepojenie viacerých vzájomne súvisiacich konštruktov, kombinovaný výskumný dizajn a tvorivý prístup autorky, ktorý aj napriek obmedzeniam preukázala na viacerých miestach (napr. doplnenie meracích nástrojov, grafická vizualizácia vzťahov medzi skúmanými premennými, spracovanie výsledkov cez viaceré samostatné výskumné štúdie...).

Záver: PaedDr. Lucia Pašková, PhD. habilitačnou prácou „Osobnosť učiteľa, jeho aktuálne prežívanie a zvládanie pracovnej záťaže“, kvalitným teoretickým a aj vlastným empirickým poznaním prispieva k hlbšiemu pochopeniu týchto premenných v tak špecifickej profesii akou je profesia pedagóga. Vzhľadom k uvedeným kvalitám habilitačnej práce navrhujem, aby po úspešnom habilitačnom konaní bol PaedDr. Lucii Paškovej, PhD. udelený vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného a inauguračného konania: Pedagogická, poradenská a školská psychológia.

V Banskej Bystrici 28.3.2023

doc. Mgr. Lenka Ďuricová, PhD.
oponentka